

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 37

Заснований в 1996 році

Рівне – 2007

ББК 74.20

О - 59

УДК: 159: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 37. — Рівне: РДГУ, 2007. — 274 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем психосоціального розвитку особистості.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Мігюров Борис Никифорович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 9 від 29. 03. 2007 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 08 — 7.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2007

ефективно сприйматися при дотриманні трьох умов [1;8]. По-перше, слухачі повинні відчувати особистісний зміст інформації, що є можливим лише за умови розуміння її доцільності та корисності. Другою психологічною умовою виникнення інтересу слухачів є усвідомлення аудиторією новизни матеріалу. Третьою психологічною умовою, яка сприяє увазі до виступу є стимулювання роботи думки слухача.

Заключна частина виступу теж має важливий презентаційний потенціал. Можна посперечатися на так званий "закон рамки" який засвідчує важливу закономірність – найкраще запам'ятовується те, що сказано на початку та у кінці виступу [4]. Заключна частина повинна бути виграною для виступаючого. Існує багато прийомів, які можуть забезпечити презентаційний успіх. Як зазначається в наукових джерелах до найчастіше вживаних прийомів закінчення монологу можна віднести: виокремлення основної думки виступу у вигляді тези; підведення підсумків у вигляді висновків, що випливають із виступу; виокремлення проблемних та перспективних шляхів вирішення питання; апелювання до слухачів; позначення особистісного ставлення до змісту матеріалу; використання дотепних висловлювань. Оцінка цих прийомів з точки зору презентаційного потенціалу дає підставу акцентувати на трьох останніх позиціях. Саме їх використання посилює увагу слухачів не лише до проблеми але й до особистості того, хто говорить.

Висновки. Підсумовуючи обговорення задекларованої теми, зазначимо, що розвиток стратегій і тактик самопрезентації є важливим аспектом професійної підготовки фахівців у сфері психолого-педагогічної діяльності. Здатність керувати публічним Я-образом, стежити за ефективністю самоподачі, здійснювати саморегуляцію соціальної поведінки є важливою передумовою успішності як у навчальній, так і у майбутній професійній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бороздина Г.В. Психология делового общения: Учебное пособ. – 2-е. – М.: ИНФРА, 2001. – 295 с.
2. Гофман И. Представление себя другим в повседневной жизни. – М.: Канон-пресс, 2000. – 302 с.
3. Дьяченко И.С. Демонстрируемые и скрывающиеся качества в системе личности: на примере студентов вуза: Дисс...канд. психол. наук:19.00.07. – М.,1995. – 250 с.
4. Жуков Ю.М. Эффективность делового общения. – М.:Знание,1988. – 64с.
5. Зимачева Е.М. Способы вербальной презентации образа "Я" и самоотношения субъекта: Автореф. дисс... канд. психол наук 19.00.01 /МГУ им. Ломоносова. – М.,1997. – 16 с.
6. Корчакова Н.В. Психологічні особливості особистісної само презентації в молодшому шкільному віці: Автореф. дисс... канд. психол наук 19.00.07 /Лвано-Франківськ, 2004. - 20 с.
7. Крижанская Ю.С., Третьяков В.П. Грамматика общения. – 2-е изд. – М.: Смысл, 1999 – 279 с.
8. Таранов П.С. Искусство риторики: Универсальное пособие для умения говорить красиво и убедительно. – Симферополь, 2001. – 576 с.

Резюме. В статье рассматривается вопрос формирования самопрезентационной компетентности студентов в процессе обучения в вузе. Подчеркивается, что эффективная стратегия подачи желаемого образа «Я» в ситуации публичного монологического выступления - доклад, выступление на семинаре, экзамене, конференции – составляет важный компонент профессиональной компетентности будущего педагога. В статье проанализированы причины снижения эффективности самоподачи а также пути их коррекции.

Ключевые слова: самопрезентация, самоподача, публичное «Я», монологическое выступление.

Summary. In the article the question of formation of students' self-presentation competence in the process of education is viewed. Effective self-presentation strategy in a situation of public monologue performance - the report, participation in a seminar, examination, conferences - is the important component of professional competence of the future teacher. The reasons of decrease in efficiency of self-presentation and a way of their correction are analysed in the article.

Key words: self-presentation, self-submission, public "Self", monologic performance.

УДК: 37.034

О.І.КОСАРЕВА

ВПЛИВ ПОДРУЖНИХ СТОСУНКІВ НА ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ

Резюме. В даній статті викладений теоретичний аналіз впливу подружніх стосунків на особистісний розвиток дитини. Акцент зроблений на психологічних проблемах батьків, що лежать в основі негармонійного виховання.

Ключові слова: подружні стосунки, батьківсько-дитячі взаємини, особистісний розвиток дитини.

Постановка проблеми. Сім'я може бути як могутнім фактором розвитку і емоційно-психологічної підтримки особистості, так і джерелом психічної травми людини і пов'язаними з нею різноманітними особистісними розладами.

Експериментальний аналіз специфіки дитячо-батьківських взаємин проведений в дослідженнях А.Варги, Ю.Гіппенрейтер, В.Гарбузова, О.Захарова, О.Сидоренко, Е.Ейдемільера, Е.Юстицькіса. Ранній досвід взаємодії батьків з дітьми вивчали А.Адлер, Е.Берн, Дж.Боулбі, Д.Віннікот, М.Кляйн, М.Лісіна, А.Фрейд, З.Фрейд, К.Хорні, Е.Фромм та ін. У роботах К.Вітакер, В.Сатір показаний взаємозв'язок подружніх стосунків і стилю батьківсько-дитячих взаємин; залежність батьківських позицій від стосунків у подружній парі розглядалася Е.Вроно, О. Захаровим та А. Співаковською.

Разом з тим нами виявлено недостатність результатів наукових досліджень при аналізі безпосереднього впливу стосунків у шлюбі на розвиток дитини. Тому *мета* нашого повідомлення полягає в теоретичному аналізі впливу подружніх стосунків на особистісний розвиток дитини.

В контексті нашого дослідження важливими є результати досліджень С.Бахаревої та О.Гайдамаки, які свідчать, що основні помилки виховання у благополучних сім'ях, тобто в сім'ях, де батьки об'єктивно ставляться до своїх дітей, є відсутність достатнього емоційного контакту батьків з дітьми та непідкріпленість в діяльності уявлення дитини про себе як про гідну людину. Робота практичного психолога з проблемними дітьми із благополучних сімей та неблагополучних сімей не має суттєвих відмінностей [1]. В цьому дослідженні вказується також, що важливим фактором ефективної корекції поведінки дітей є робота з батьками. При цьому робота з батьками з благополучних сімей та неблагополучних сімей повинна принципово відрізнитися. Увага в процесі психокорекційної роботи повинна бути зосереджена на особистісних проблемах батьків, оскільки, на думку багатьох дослідників [5, 6, 8] саме вони є головними детермінантами порушень виховної функції сім'ї. В цих дослідженнях зазначається, що особиста проблема, яка лежить в основі негармонійного виховання, дуже часто носить характер неусвідомленої проблеми, потреби. Один з батьків намагається вирішити її (задовольнити потребу) в процесі виховання дитини. Спроби роз'яснювальної роботи, переконання змінити стиль виховання виявляються неефективними. Перед психологом постає складне завдання виявити психологічну проблему дорослого, допомогти йому усвідомити її, подолати захисні механізми, які перешкоджають цьому усвідомленню. Зокрема, у дослідженні О.Захарова виділено такі психологічні проблеми батьків, що лежать в основі негармонійного виховання [5]:

1) Розширення сфери батьківських почуттів.

Таке джерело порушення виховання виникає в тих випадках, коли подружні стосунки між батьками є порушеними: або відсутність одного з подружжя (смерть, розлучення), або стосунки з ним не задовольняють одного з дорослих, який відіграє основну роль у вихованні (невідповідність характерів, емоційна холодність тощо). Нерідко при цьому мати, рідше батько, самі того не усвідомлюючи, хочуть, щоб дитина стала для них чимось важливішим, ніж просто дитина. Батьки прагнуть, щоб вона задовольняла хоча б частину потреб, які у звичній сім'ї повинні бути задоволені в психологічних взаєминах подружжя – потреба у взаємній надмірній прив'язаності, частково – еротичні потреби. Мати нерідко відмовляється від реальної можливості повторного шлюбу. З'являється прагнення віддати дитині – частіше протилежної статі – „всі почуття”, „всю любов”. В дитинстві стимулюється еротичне ставлення до батьків – ревність, дитяча закоханість. Коли дитина досягає підліткового віку, у одного з батьків виникає страх перед самостійністю, з'являється прагнення втримати її з допомогою домінуючої гіперпротекції.

2) Перевага у підлітка дитячих якостей.

Фіксоване порушення виховання – потуральна гіперпротекція. В цьому випадку в батьків спостерігається прагнення ігнорувати дорослішання дітей, стимулювати збереження у них таких дитячих якостей, як безпосередність, наївність, грайливість. Нерідко вони відкрито визнають, що маленькі діти взагалі їм більше подобаються, що „з великими не так цікаво”.

3) Виховна невпевненість батьків, яка є основою для потуральної гіперпротекції, або зниженого рівня вимог. Відбувається перерозподіл влади в сім'ї між батьками і дитиною на користь останнього. Дорослий йде „на поводу” у дитини, поступається навіть в тих питаннях, в яких поступатися не можна. Характерна риса таких батьків – визнання ними помилок у вихованні. Вони бояться впертості, опору своїх дітей і знаходять приводи їм поступитися.

4) Фобія втрати дитини.

„Слабким місцем” є підвищена невпевненість, страх помилитися, перебільшені уявлення про „крихіткість” дитини, її хворобливість і як наслідок – потуральна або домінуюча гіперпротекція. Джерело таких переживань – особливості народження дитини та перенесення нею важких тривалих захворювань. Ставлення батьків до дитини формувалося під впливом страху її втрати.

5) Нерозвиненість батьківських почуттів – гіпопротекція, емоційне відторгнення, жорстоке поводження. Причиною такого ставлення до дитини є шизоїдність батьків; відторгнення батька або матері у дитинстві його батьками; те, що він сам у дитинстві не відчував батьківського тепла; молодість батьків, тому що з віком батьківські почуття підсилюються. Це явище рідко усвідомлюється батьками, ще рідше визнається. Зовні воно проявляється в небажанні мати спільну справу з дитиною, поверховості інтересів до справ дитини. При складних, конфліктних взаєминах у сім'ї на дитину нерідко перекладається значна частина батьківських обов'язків виховання – „підвищена моральна відповідальність”, або до неї виникає дратівливо-вороже ставлення.

6) Проекція на дитину власних небажаних якостей і в результаті – емоційне відторгнення, жорстоке поводження. Причина такого виховання полягає в тому, що в дитині один із батьків бачить риси характеру, які

відчуває, але не визнає в собі самому. Це може бути: агресивність, схильність до лінощів, потяг до алкоголю, негативізм, нестриманість.

7) Винесення конфлікту між подружжям у сферу виховання може бути причиною формування суперечливого типу виховання – поєднання потуральної гіперпротекції одного з батьків з відторгненням або домінуючою гіперпротекцією іншого. Характерним проявом цього типу виховання є незадоволення виховними методами іншого. При цьому виявляється, що кожного цікавить не стільки те, як виховувати дитину, скільки те, хто правий у виховних суперечках.

8) Переважання жіночих або чоловічих якостей (неадекватні установки батьків щодо дитини в залежності від її статі) обумовлює потуральну гіперпротекцію або емоційне відторгнення. Нерідко ставлення одного з батьків визначається не дійсними особливостями дитини, а такими рисами, які батьки приписують її статі, тобто „взагалі чоловічими” або „взагалі жіночими”. Зокрема, при наявності переваги жіночих якостей спостерігається неусвідомлене неприйняття дитини чоловічої статі – „емоційне відторгнення”.

Отже, описані вище психологічні явища, що проявляються у спілкуванні батьків і дітей, впливають на розвиток особистості останніх.

При цьому майже у всіх аналізованих дослідженнях мова йде про спілкування в системі „батьки – дитина”. Безумовно, батьківсько-дитячі взаємини відіграють важливу роль у розвитку дитини, однак особистість у сім’ї формується під впливом більш широкого кола явищ, що не зводяться лише до традиційно означених „батьківсько-дитячих взаємин”. Стосунки, що виникають між подружжям мають свій специфічний та безпосередній вплив на процес психічного розвитку дитини. Стосунки між батьками, виступаючи однією з складових соціальної ситуації розвитку дитини, не можуть не впливати на неї.

У контексті останнього М.Боуен стверджує, що якщо конфліктуючі батьки зосереджують свою енергію та звинувачення один на одному, то навіть сильний постійний конфлікт між ними, коли жоден з них не здатний пристосуватися або адаптуватися у своїй взаєминах, не нашкодить особистісному розвитку дитини [2]. Разом з тим, слід зазначити, що сама по собі нездатність конфліктуючого подружжя знайти компроміс, гнучких форм поведінки щодо один одного, говорить про низькі показники диференціації Я у подружжя і, як наслідок цього, про наявність у кожного з них прагнення залучити у свій міжособистісний конфлікт третю особу (дитину). Таким чином, ситуація, в якій подружній конфлікт не здійснює на дитину ніякого помітного негативного впливу, може існувати виключно теоретично (в житті це практично неможливо). Зокрема в структурі сімейних стосунків батьківсько-дитячі взаємини є еволюційно більш пізніми та змістовно більш визначеними: вони виникають у контексті вже існуючих подружніх стосунків. Аналіз клінічної практики, а також літературних джерел свідчить, що чим більш ригідними є стосунки в подружжя, тим більш ригідний характер носять батьківсько-дитячі взаємини [9]. Нездатність подружжя адаптуватися у своїх стосунках означає ригідність їх взаємин. Навіть якщо конфліктуюче подружжя „замкнуте” саме на собі, батьківсько-дитячі взаємини в такій сім’ї набувають із-за ригідності дисфункційний характер.

Звідси закономірно виникає запитання про те, як стосунки в подружній парі, в які дитина безпосередньо не включена, і які, на думку М.Боуена, можуть бути замкнутими самі на собі, впливають на особистісний розвиток дитини. Одним із варіантів відповіді пов’язаний з введенням поняття „відображена інтерсуб’єктність” [7]. Сенс цього поняття полягає в продовженні ситуації інтерсуб’єктної взаємодії одних людей в житті іншої людини, яка бере участь у відображеній ними ситуації. По аналогії з відображеним суб’єктом, що „досягає своєї представленості та продовження в інших людях своїми специфічними суб’єктивними рисами” [7, с.160], у відображеній інтерсуб’єктності свого продовження досягають специфічні риси відображеної ситуації взаємодіючих суб’єктів. При цьому йдеться про відображенні в психіці людини рис ситуації міжособистісної взаємодії інших людей, коли об’єктом відображення стають не їх особистісні або суб’єктивні риси, а риси та особливості їх взаємодії.

В контексті нашого дослідження можна навести приклад феномену сприймання людиною ситуації взаємодії інших людей, що не зводиться до відомих модусів соціальної перцепції. До уваги приймаються переживання індивідом того впливу, який здійснює на нього взаємодія інших людей, пов’язаних з ним або взаєминами, або навіть самою ситуацією. Факт існування таких переживань фіксується типовими висловлюваннями: „Неприємна ситуація” або „Мені неприємна ця ситуація”. В даному випадку йдеться про переживання суб’єктом своєї власної динаміки, що характеризує не стільки його, скільки якісь параметри відображеної ситуації взаємодії інших людей. Саме ці параметри ситуації, що фіксуються в переживаннях суб’єкта і виступають в якості відображеної інтерсуб’єктності.

Дитина, яка була свідком міжособистісного конфлікту (що пройшов всі етапи розвитку від конфліктної ситуації до її вирішення) батьків, переживає гаму емоцій, які послідовно змінюють одна одну. Однак, ця динаміка суб’єкта переживання (дитини) характеризує не її і не учасників міжособистісного конфлікту (батьків), а параметри ситуації батьківської міжособистісної взаємодії.

Звідси слідує, що основною умовою, що визначає характер впливу подружнього конфлікту на розвиток дитини в сім’ї, є особливості конфліктної поведінки батьків і домінуючі стратегії вирішення конфлікту, а не рівень включення дитини в конфлікт, як вважав М.Боуен.

Слід зазначити також, що у дослідженнях К.Вітакер, В.Сатір, А.Співаковської вказується на те, що напруженість, яка збільшується у взаєминах між подружжям, має тенденцію розряджатися поза подружньою діадою – в сфері батьківсько-дитячих взаємин. Наявність латентного та пригніченого конфлікту в подружній

парі призводить до того, що подружжя починає проявляти свої негативні почуття один до одного не прямо, а опосередковано через дитину, вирішуючи в спілкуванні з нею свої конфлікти і знижуючи тим самим напругу [3, 8, 9]. Батьки, таким чином, зменшують напруженість у власних стосунках. Нетерплячість, максималізм, недовіра, надмірна ефективність та фізичні покарання щодо дитини є проявом невіршеного міжособистісного конфлікту в батьківській парі. Звідси слідує, що наявність конфліктних взаємин між подружжям робить батьківсько-дитячі взаємини позбавленими безпосередності, спонтанності, творчості.

Узагальнюючи означене вище, з точки зору впливу на розвиток особистості дитини така ситуація стає дуже небезпечною. Позиції дітей в таких ситуаціях можуть бути різними. Дитина може виступати:

- як засіб зняття емоційної напруги для обох батьків;
- як засіб конфліктної поведінки обох батьків;
- як засіб зняття емоційної напруги для одного з подружжя;
- як засіб конфліктної поведінки одного з подружжя.

Висновки. Отже, означені вище позиції мають різні наслідки для особистісного розвитку дитини. В свою чергу, конфліктні та напружені ситуації взаємодії подружжя, відображаючись у психіці дитини, виступають як причина її особистісної динаміки, емпіричними проявами якої є низька самооцінка, невпевненість у собі, тривожність у сімейній ситуації, невизначеність образу Я.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в розробці принципів, форм та методів позитивної динамізації подружніх стосунків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бахарева С.А., Гайдамак А.Н. Трудности воспитания детей в благополучных семьях. // Активные формы работы практического психолога. – Шадринск, 1994.
2. Бейкер К. Теория семейных систем М.Боуена // Вопросы психологии. – 1991. – № 6.
3. Витакер К., Бамберри В. Танцы с семьей: Семейная психотерапия: символический подход, основанный на личном опыте. – М.: Независимая фирма «Класс», 1997.
4. Вроно Е.М. Несчастливые дети – трудные родители. – М.: Семья и школа, 1997.
5. Захаров А.И. Как предупредить отклонения в поведении ребенка. – М.: Просвещение, 1986. – 128 с.
6. Палазолли М.С. Паттерны внутрисемейного взаимодействия, ведущие к шизофрении в последующих поколениях. // Эволюция психотерапии в 4-х т.– Т.1. – М.: «Класс», 1998.
7. Петровский В.А. Личность: феномен субъектности. – Самара, 1993. – 255с.
8. Сатир В. Как строить себя и свою семью: Пер. с англ. – М.: Педагогика-Пресс, 1992. – 192 с.
9. Спиваковская А.С. Профилактика детских неврозов. – М.: Изд-во МГУ, 1988. – 199 с.

Резюме. В данной статье описан теоретический анализ влияния супружеских отношений на личностное развитие личности ребенка. Акцентируется внимание на психологических проблемах родителей, которые лежат в основе негармонического воспитания.

Ключевые слова: супружеские отношения, родительско-детские отношения, личностное развитие ребенка.

Summary. In the article the theoretical analysis of family relations and influences their on the personal development of a child is given.

Keywords: family relations, child-paternal relations, personal development of a child.

УДК: 159.923

Н.А. КИРИЧЕНКО

ПЕРЕЖИВАННЯ БУДЕННОСТІ ЯК ЕЛЕМЕНТАРНА ФОРМА ЖИТТЄТВОРЧОСТІ ОСОБИСТОСТІ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Резюме. Стаття присвячена становленню та наповненню смислової сфери особистості, характерним особливостям, які супроводжують цей складний процес в юнацькому віці.

Ключові слова: особистість, життєтворчість, вчинок, смисл.

Постановка проблеми. Життя, як, абсолютний незвичайний подарунок, дається кожному з нас спочатку безпосередньо, природно, неусвідомлено. Потім, у ході соціалізації перед нами постає задача не втратити цього скарбу, налагодити буття відповідно із собою, в гармонії із власною сутністю, знайти свою внутрішню правду. Проте, можна жити, ніколи не задумуючись, не усвідомлюючи в якому напрямі відбувається саморозвиток, не допомагаючи собі на цьому тернистому життєвому шляху, не звалюючи на себе хреста відповідальності за своє життя.

У межах буденності людина стабільно живе більшу частину свого життя, лише зрідка потрапляючи у святкові, карнавальні, загалом особливі невід'ємні стани, декотрі з яких виявляються критичними іншими доленосними. Буденний досвід здається людині від початку зрозумілим, усвідомленим, йому не надається

З М І С Т

<i>Від редакції</i>	3
Ямницький В.М., Литвиненко С.А. Життєві перспективи особистості в контексті психології життєтворчості.....	4
Петренко О.Б. Гендерні відмінності формування життєвих перспектив у старшокласників.....	6
Корнієнко О.В. Індивідуально-психологічні особливості психосоматичного здоров'я студентів-юнаків.....	10
Безкоровайна О.В. Особистісне самоствердження у контексті професійного вдосконалення і життєвих перспектив у ранньому юнацькому віці.....	15
Артемова О.І. Професійне становлення і розвиток креативної особистості майбутнього педагога.....	19
Безлюдна В.І., Осьмак Л.П. Динамічні аспекти життєвої перспективи особистості у період переходу від підліткового до раннього юнацького віку.....	22
Блинова О.Є. Гендерні аспекти психологічного здоров'я.....	25
Бордюк В.М., Бабак К. Ціннісно-сміслова природа самовизначення старшокласника.....	28
Вакарєв Є.С. Психологические особенности гендерной интерпретации парфюмерных запахов.....	31
Воробйов А.М. Концептуальні основи формування соціально активної особистості майбутніх вчителів у розвиваючому виховному просторі педагогічного університету.....	36
Галецька І.І., Пендюр А.В. Психологічні чинники професійної ідентифікації студентської молоді.....	39
Главінська О.Д. Життєві цінності особистості.....	43
Демчук О.О. Соціально-психологічна компетентність особистості та її психологічні прояви.....	46
Дружиніна І.А. Феномен ідентичності та ідентифікації в руслі сучасних психологічних досліджень.....	48
Димченко Н.С. Розвиток особистості менеджера як психологічна проблема.....	52
Долгих А.А. Неусвідомлена релігійність особистості як психологічний феномен.....	55
Завгородня О.В. Питання ціннісного становлення художньо обдарованої особистості.....	58
Завгородня О.В., Курганська Л.О. До проблеми збереження психологічного здоров'я дитини.....	64
Ісасва Є.С. Вплив хвороби на становлення життєвих перспектив особистості.....	70
Івашкевич Е.З. Методологічні засади підготовки практичних психологів у вищих навчальних закладах різних рівнів акредитації.....	73
Камінська О.В. Психологічний аналіз феномену самоставлення в юнацькому середовищі.....	78
Кардаш Г.М. Моральне вдосконалення студентської молоді у контексті життєвих перспектив.....	83
Кашпур Ю.М. Наукова інтерпретація узагальнених гендерних та сексуальних стереотипів: їх вплив на розвиток фізичного образу „Я” підлітка.....	86
Кобильнік Л.М. Динаміка особливостей самоактуалізації особистості майбутніх психологів і педагогів.....	89
Ковалевич В.В. Психосоціальний розвиток особистості: формування життєвих перспектив у контексті естетичних цінностей.....	94
Корчакова Н.В. Самопрезентаційна складова монологічного виступу.....	97
Косарєва О.І. Вплив подружніх стосунків на особистісний розвиток дитини.....	100
Кириченко Н.А. Переживання буденності як елементарна форма життєтворчості особистості в юнацькому віці.....	103
Кравчук М.М. Формування особистісного цілепокладання, як елемента життєвої перспективи підлітків з девіантною поведінкою.....	109
Мазяр В.М. Особливості розвитку мислення школярів на уроках світової літератури.....	113
Марковець Г.В. Критерії транспективної діагностики особистісного зростання і соціальної спроможності сучасної людини у розумінні практичних психологів.....	116
Марковець Л.М. Динаміка моральних цінностей майбутніх психологів як показник їх особистісного зростання у процесі професійного становлення.....	120
Матейко-Калиній Н.М. Особливості емоційного реагування на життєві ситуації у дітей, які мешкають в зоні посиленого радіоекологічного контролю.....	127
Мешко Г.М., Мешко О.І. Формування компетентності здоров'я збереження майбутніх учителів у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін.....	130
Михальчук Н.О. Культурологічно орієнтоване навчання студентів іноземної мови.....	133
Назарець Л.М. Пізнавальний інтерес як складова самосвідомості підлітків.....	138
Ніколайчук Г.І. Загальні моделі породження вислову у структурі мовленнєвої діяльності.....	141
Ніколайчук І.О. Проблема авторських новотворів у парадигмі породження та сприймання вислову.....	146
Оселедько О.О. Цілепокладання як чинник професійно-особистісного зростання майбутніх практичних психологів на етапі вузівської підготовки.....	151
Островська О.І. Професійний діагноз як складова багатоосового психологічного діагнозу при параноїдній шизофренії.....	154
Осьмак Л.П. Психологічні особливості життєвої перспективи вагітних жінок.....	157
Павелків В.Р. Теоретичний аналіз головних підходів до дослідження агресії та агресивної поведінки.....	161
Панасюк М.М. Шляхи пониження рівня навчального стресу в студентів.....	166
Пісоцький О.П. Тренінг базових когнітивних стилів майбутніх психологів як чинник їх професійного	

самовдосконалення.....	169
Поліщук Н.В., Панченко М.С., Панченко І.М., Мосісвич О.С. Загроза духовного зубожіння молоді.....	173
Попчук О.В. Професійна культура менеджера: проблеми та перспективи формування.....	176
Потапчук Т.В. Підготовка студентів до роботи з хоромим колективом.....	179
Прокоф'єва О.О. Вплив неконструктивних настанов на готовність до особистісного зростання майбутніх педагогів.....	182
Розова Т.М. Професійна спрямованість як умова розвитку комунікативних здібностей у майбутніх психологів.....	188
Романюк В.Л. Біоетичні аспекти онтогенезу особистості.....	193
Рудюк О.В. „Реконструкція” суб'єктивного психологічного простору безробітних методом багатомірного шкалювання.....	196
Рудь Г.В. Особливості емоційного забарвлення ментальних карт життя старшокласників та студентів.....	199
Савуляк В.О. Формування образу майбутньої професійної діяльності як детермінанта особистісного розвитку.....	206
Сеньовська Н.Л. Саморегуляція як засіб професійного всамодосконалення вчителя.....	209
Сеньчук О.В. Прояви психологічних труднощів студентів у процесі вивчення іноземної мови та шляхи їх подолання.....	212
Скляр П.П. Формування управлінської культури інженера як ймовірна складова трансформації його професійної підготовки.....	215
Смалько М.Ф. Поняття „норма” у розумінні музичної обдарованості.....	219
Співак В.І., Гаврилов О.В. Особливості консультування старших школярів з питань самовизначення, вибору професії та життєвих планів.....	222
Сторож О.В. Теоретичний аналіз життєвого шляху особистості за регулятивно-детерміністською концепцією.....	225
Сулжук А.Ф. Професійний особистісно-орієнтований підхід у підготовці конкурентоспроможного фахівця.....	229
Турецька Х.І. Аналіз підходів до розуміння ідентичності у психологічній науці.....	232
Уличний І.Л. Особливості реалізації профорієнтаційного проекту у навчально-виховному процесі школи.....	236
Ульяновська Л.П. Використання активних методів навчання у підготовці майбутніх хормейстерів.....	241
Фалько Н.М., Вовчак Н.А. Використання соціально-психологічного тренінгу у роботі практичного психолога з акцентуйованими підлітками.....	244
Хупавцева Н.О. Формування комунікативних умінь педагога.....	247
Чорнописка О.П. Динаміка ставлення чоловіків та жінок до дошлюбних та позашлюбних сексуальних стосунків у США, СРСР, Росії, Україні, Німеччині у другій половині 20 ст.....	251
Юрченко В.М., Волощук О.О. Професійний стрес як негативний фактор вдосконалення педагогічної діяльності.....	254
Юрченко В.М., Грищук М.М. Вікові кризи у дітей та підлітків у контексті формування їх до невротичних станів та життєвих перспектив.....	257
Ягьяєва С.В. Професійна само ідентифікація майбутніх психологів як форма вияву особистісного зростання.....	261
Яцюрик А.О. Розвиток суб'єктності особистості в процесі читання художньої літератури.....	264
Відомості про авторів.....	270

Наукове видання

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 37

Заснований у 1996 р.

Редактор збірника Воробйов А.М.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.

Технічний редактор Кравчук В.Ю.

Комп'ютерна верстка Хильчук Т.К.

Здано до набору 02.04.2007 р. Підписано до друку 9.04.2007 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 29,14. Обл. вид. арк. 29,57. Замовлення № 25/1 Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 37. — Рівне: РДГУ, 2007. — 274 с.**

ISBN 966 — 7281 — 08 — 7.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем психосоціального розвитку особистості.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 159: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20